

Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları

FİKRİ MÜLKİYET

Amacı fikri ve sınai alandaki oluşumları özendirerek ve elde edilen ürünlere koruma sağlamaktır.

Sanayi Devrimi sonrasında Fransa öncülüğünde 1883 yılında imzalanan Paris Anlaşması ile temelleri atılmıştır. Bu anlaşma halen geçerli olup, 169 ülke taraftır.

DTÖ bünyesinde Uruguay Turunda (1986-1994) Ticaretle Bağlantılı Fikri ve Sınai Haklar (TRIPS) başlıklı Anlaşma, GATT Anlaşması imzacısı ülkelerce imzalanmıştır.

Türk hukukunda fikri mülkiyet, çeşitli tarihlerde güncellenen 1951 tarih ve 5846 sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu ile düzenlenmiş, sınai haklar ise 12.12.2016 tarih ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile düzenlenmiştir.

FİKRİ MÜLKİYET KAVRAMI VE TÜRLERİ

Fikri mülkiyet kavramı aşağıdaki hususları içerir.

- fikir ve sanat eserleri,
- patent,
- faydalı model,
- endüstriyel tasarım,
- menşe ve mahreç işaretleri,
- marka, ticari ad ve unvan,
- telif hakları,
- yarı iletken ürünlerin topografyası,
- yeni bitki çeşitleri,
- biyoteknoloji,
- gen teknolojisi,
- bilgisayar programları, veri tabanları, alan adı, know-how ve ticari sırların tamamını kapsayan üst başlık olarak kullanılmaktadır.

FİKRİ MÜLKİYET KAVRAMI VE TÜRLERİ

Numerus Classis İlkesi:

- Bir hakkın fikri mülkiyet hakkı olarak kabul edilmesi ve korumadan yararlanabilmesi için, kanunda düzenlenmiş olma zorunluluğudur.

Günümüzde fikri mülkiyet hukuku olarak ifade edilen alan, kendi içinde iki temel başlığa ayrılmaktadır.

- Fikir ve sanat eserleri hukuku
- Sınai mülkiyet hukuku

FİKİR VE SANAT ESERLERİ-TELİF HAKLARI

- Fikir ve sanat eserleri sistemi, yaratıcısına ekonomik haklar ve manevi haklar sağlar.
- Eser sahibine 50 veya 70 yıl gibi belirli bir süre için münhasır haklar tanınır.

SINAI MÜLKİYET HAKLARI NELERDİR?

Sınai Mülkiyet Kanununda aşağıdaki hususlar düzenlenmiştir.

- markayı,
- coğrafi işareti,
- tasarımı,
- patent
- faydalı model

İlk grup ayırt edici işaretler ile diğer tanıtım işaretleri ifade eder.

İkinci grup ise patent, faydalı model, sınai tasarım, bitki türlerinin korunması ve nihayet yarı iletken ürünlerin topografyasının korunmasını konu alır.

SINAI MÜLKİYET HAKLARINDAN KİMLER YARARLANABİLİR?

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları,
- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yerleşim yeri olan veya sinai ya da ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler,
- Paris Antlaşması veya 15.04.1994 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Antlaşması hükümleri çerçevesinde başvuru hakkına sahip olan kişiler,
- Karşılıklılık ilkesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti uyuğundaki kişilere sinai mülkiyet hakkı koruması sağlayan yabancı devlet uyuğundaki kişiler.

MARKA VE DİĞER AYIRT EDİCİ İŞARETLER

MARKA

Marka; bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan, ad , sözcük, şekil, harf, sayı gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen baskı yoluyla yayımlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaret olarak tanımlanabilir.

Markaların korumadan yararlanabilmesi için tescil edilmiş olması gerekir.

Marka hakkı, Türk hukukunda on yıl boyunca sahibine mutlak bir kullanma ve hukuki işlemlere konu etme hakkı sağlar. Bu süre onar yıllık dönemlerle yenilenebilir.

Sınai mülkiyet alanında en fazla ihlale uğrayan alan markalardır.

2) COĞRAFI İŞARETLER

Coğrafi işaretler; bir ürünün, belirli bir ülke, yöre ya da bölge ile bağlantısını ifade eden işaretlerdir. Bir yöreye özgü doğal veya insani faktörlerin ürüne kazandırdığı özelliklerdir.

Coğrafi işaretler tescil edilmekle koruma altına alınır.

Coğrafi işaretler kendi içinde, menşe adları ve mahreç işaretleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Menşe adı; menşe adları ürün ya da hizmetin o ülke, bölge ya da şehirden kısaca o coğrafi yöreden kaynaklanan kalite ve niteliğini ifade eder.

Mahreç İşareti; emtianın nitelik ve kalitesinden ziyade belli bir coğrafi bölgede üretildiğini gösteren işaretlerdir.

3) PATENT VE FAYDALI MODEL

Patent ve Faydalı Model

- WIPO Model Kanununda teknoloji alanında belli bir problemin çözümüne imkan veren bir mucidin fikri olarak tanımlanmıştır.
- İnsan zekasının ürünü olan, yenilik unsuru taşıyan, sanayide uygulanabilir nitelikte ve bilinen tekniği aşan teknik gelişme buluş olarak tanımlanabilir. Buluş, teknik alana ait olup, teknik alan dışında kalan zihni faaliyetler sonucu elde edilen formül ya da çözüm önerileri buluş olarak kabul edilmezler.

A) PATENT

Bir buluşa patent verilebilmesi ve koruma kapsamına dahil edilebilmesi için bir kısım şartların varlığı aranmaktadır. Bunlar;

- Sanayiye uygulanabilir olma,
- Yeni olma,
- Buluş basamağını içermesi, gereklidir.

Buluş, ya yeni bir ürün olabilir ya da mevcut bir ürünün kullanım usulünün kolaylaştırılması ya da değiştirilmesine ilişkin olabilir.

Patent, buluşu koruma altına alan, sahibine mutlak yetkiler veren idari işlemlerin sonucudur.

Patent denildiğinde, hem idari işlem sonucu verilen belgeyi hem de buluş üzerinde sahibine ekonomik yararlanma ve başkalarının yararlanmasına engel olma yetkilerini veren belge anlaşılmaktadır

B) FAYDALI MODEL

Buluşları korumak için diğer belge türü ise faydalı modeldir.

Buluşların bir kısmı patentlenebilir nitelikte olmadığından faydalı model belgesi düzenlenir.

Faydalı model verilme şartları

- Yenilik; faydalı modelde uluslararası alanda yeni buluş olma şartı aranmamakta, ülke düzeyinde yeni olması yeterli kabul edilmektedir.
- Koruma süresi; patente göre daha kısa süreli bir koruma kabul edilmektedir.
- İnceleme ve değerlendirme farklılığı; faydalı model başvurusu patent başvurusuna dönüştürülebilir. Aynı buluş için hem patent hem faydalı model başvurusu yapılamaz.
- Faydalı modelin koruma süresi patente göre daha kısadır. Türk hukukunda faydalı modelin koruma süresi, başvuru tarihinden itibaren on yıl olduğu kabul edilmiştir.

C) ENDÜSTRİYEL TASARIM

Endüstriyel tasarım, 'ürünün tümü veya bir parçasının ya da üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümü' olarak tanımlanmıştır.

Endüstriyel Tasarım ikiye ayrılır.

- Sınai Resim, bir ürünün yüzeyine uygulanabilecek nitelikte iki boyutlu olarak algılanan süslemeler/çizimlerdir.
- Sınai Model, ürünlerin üç boyutlu bir cisim olarak benzerlerinden dış görünüş bakımından ayırıcı ve tanıtıcı nitelikteki şeklidir.

D) Yarı İletken Ürünlerin Topografisi

- Yarı iletken ürünlerin çok ayrıntılı planlara göre birleştirilmesiyle entegre devreler oluşmaktadır.
- Yarı iletken ürünlerin topografileri, boyutların küçültülmesi ve bunların üretimi için gerekli malzeme miktarının azalmasını sağlamaktadır. 'Microchips' olarak anılan bu teknolojinin gelişmesi, bunların hukuken korunmasına bağlıdır.

E) BİYOTEKNOLOJİK BULUŞLAR

Biyoteknoloji; bitki, hayvan ve mikroorganizmalar gibi yaşayan organizmaların yanı sıra gen mühendisliğinin kullandığı tohum, enzimler, plasmidler gibi canlı olmayan biyolojik materyalin ve bunlar aracılığı ile elde edilen sistemlerin ve usullerin sanayi ve hizmet sektöründeki uygulamalarıdır.

Bölüm Sonu

Teşekkürler